

# Kosení jako návrat k procítěnějšímu životu

Pramen síly se sbírá nejprve v náznacích, s počínajícím rozbřeskem však číře prýští ven. Nová krev se vlévá do žil a kořenů, vystupuje z půdy a prochází pohybem skrze ostří kosy zpět pod povrch. Osvěžující vzduch prosycený vlhkostí a rozjitřená energie nutí dýchat zhluboka, plnými doušky nabírat životodárné umění zpěvu v souznění s krajinou. Esence země v jistotě, vody v rose a mracích, ohně ve slunci, vzduchu v poryvech větru a éteru v duši jsou v jedné chvíli tak blízko sebe, až se hranice mezi nimi stírají. Teprve tehdy lze cítit pronikavou krásu zrodu dne.

MARIANA ARKAI

Dlaněmi se opírám o konec vysokého dřevěného „kosiska“. Jemné pálení svalů a mírnou ranní únavu přebíjí moc přítomného okamžiku. Horní část svahu Dobšeny, květnaté louky na severu Bílých Karpat, je zaplněna desítkami lidí v různě dlouhých řadách, které dělí jen úzké pásy posečené trávy. Okolím se rozléhá úderný svist ostří kos, tak důrazný, a přitom přirozený zvuk, a místy živý hovor nebo smích. Při pohledu na hloubku údolí pod námi a do nebe se tyčící hřebeny kopců naproti se člověku tají dech. Špičky stromů se v tom nejvyšším bodě začínají pozvolna barvit do zlatova. Jsme oproti takovým měřítkům až neskutečně malí, avšak i přesto z nás vychází ohromná tvořivá a zároveň často i ničivá síla.

Zanedlouho se přesouváme na vedlejší loučku, kde je znát kontrast výšin ještě citelněji. Plošina se naklápí doleva a její okraje jsou zakončeny tak ostře, až to skoro budí dojem, jako by mohli sekáči za pár kroků přepadnout. Hned za ní se rozprostírá impozantní reliéf hor, mnohem tmavší a rozostřenější než prosvětlená louka, na níž právě stojíme. Nad obzorem se vznášejí pár bílých mráček, ale jinak je obloha čistě vymetená. Postupně se začínají ozývat stále hlasitější a čilejší zvuky. Chvilku se zahledím na hemžící se postavičky s kosami a vlnící se krajinu kolem — tato kombinace mne vždy uchvacovala a uchvacovat bude, když vtom se ozve první spanilý hlas:

„Ej, hora, hora, vysoká hora  
/: a z tej horenky kdosi ňa volá. :/

Volá ňa, volá, frajárka moja,  
/: poď k nám, šohajku, sama su doma. :/

Sama su doma, naši v kostele,  
/: priď k nám, šohajku, bude veselé. :/

Sama su doma, žádného néni,  
/: priď k nám, šohajku, mé potěšení. :/“

To už se přidávají i další, o něco hlubší tóny z druhé strany louky. Ne vždy spolu vzdálené hlasy ladí, i proto však se střídáním refrénu zní píseň spíše jako zpěvavá konverzace, hravá a pestrá. Z intenzity a procítění melodie je znát, že hudba není určena pouze pro pozvednutí nálady nebo obnovení sil, ale vychází hlavně ze samotné radosti z pohybu, sounáležitosti s krajinou, tendence zdůraznit a oslavit tento významný okamžik, v němž můžeme být všichni spolu zrovna tady a teď. Většina sekáčů se také opírá o své kosy a buď poslouchají,



fotograf: Mariana Arkai



fotograf: Mariana Arkai

Základními kameny těchto každoročních setkání jsou péče o tradice, těsné sepětí s přírodou, obnova našich kořenů, a hlavně spolupráce a hlubší vztahy s lidmi. Prakticky jedinou povinností účastníků je zapsat své jméno do *Červené knihy ohrožených druhů*, která leží na horním trámku v polní kuchyni a čítá jména všech, kteří se zde i jen mihnou.

nebo také přizvukují. Po závěrečném zavýsknutí mi přeběhne lehký mráz po zádech a na tváři lidí kolem se začnou objevovat veselé úsměvy. Píseň přišla právě včas, aby oživila sílu v mysli i kontakt s tradicemi.

Když začne horko nabírat na síle, už jsme s kosením téměř hotovi. Až na pár „baipásů“ tvoří celou Dobšenu mírně se kroutící pruhy nizoučkových stébel, přerývané jen pokosenou linkou trav a bylin. Opravdu jsme stihli odvést tolik práce za jedno ráno? A to teprve přijíždí svačina. Než nastane poledne, zvládneme posečenou travu ještě rovnoměrně rozložit tak, aby se za pár hodin mohla na slunci obrátit.

Den se sklání k obzoru, uklízejí se kosy, hrábě a vidle, pomalu se vydáváme na cestu zpět do Bílých potoků. Cítím těžký tlak únavy ve spáncích, myšlenky se točí jen kolem hrnku tmavého bylinkového čaje a chvilky klidného spočinutí. Uvnitř mne však hřeje vzpomínka na ranní energii a probouzející se krajinu.

Žít v souladu s biorytmy dne, jako tomu bývalo v minulosti, se západem slunce už bych se propadala do spánku. Takto se ještě pouštím do zajímavých hovorů s lidmi, užívám si tónů kytary, praskání ohně a podivuji se mnoha blikajícím zadečkům světlušek kreslícím mezi stromy zšeřelého lesa nepravidelné obloučky a spirály. S nastupující mocí tmy jako by se celý svět uzavíral sám do sebe. Dlouho do noci sleduji noční oblohu posetou tisíci hvězd a naslouchám přicházejícím snům, které se mezi nimi vynořují a opět mizí. Nastupuje temný, něžný chlad, jenž s sebou nese cosi tiše posvátného, budícího úctu a obdiv nad tajemstvími neznámého, nepoznaného.

### Louky, lesy, mokřady

Sečení luk kosou je nejpřirozenější cestou, jak se starat o toto důležité ekologické společenstvo šetrně a zároveň nenásilně. Zatímco motorová kosa nebo sekačka odvede svou práci sice rychle, ale se škodami, dřevěná kosa s ostřím dává živočichům obývajícím louku čas utéci; důležité druhy rostlin, zejména orchidejí, zase mohou správně vysemenit. Faktem zůstává, že takto rozmanitá nelesní území i s klesajícími populacemi důležitých druhů stále ubývají. Někoho proto možná zarazí pohled na souměrné i nesouměrné oblasti zeleně uprostřed posečené louky, kterým se říká biopásy (nebo tady „baipásy“) a kterým se kosy vyhýbají. Zde se mohou motýli i drobní brouci po zásahu do ekosystému schovat. Z nich se také berou paličky orchidejí a jejich semena se po louce roznášejí na vhodná místa, aby se do budoucích let zajistilo rozšíření druhů.

Každý rok je též nutné stále znovu vytyčovat území mezi lesem a loukou. Odhazují se kameny, popadané větve, mnohdy se vystříhávají i malé semenáčky. Nestarat se o tyto ekotony (přechodné zóny, které se nacházejí v hraničním pásmu mezi

dvěma či více sousedními společenstvy — pozn. red.) by mohlo vést k návratu lesa do tolik potřebného a rozmanitého společenstva luk a k úbytku ohrožených druhů. V minulosti se už tak dělo, zejména na východní části Dobšeny, kde lesem zarostla část louky. Díky dlouhodobé a vytrvalé péči se zde postupně vrací ekosystém louky zpět. Vedle práce týkající se přímo luk ochranáři v minulých letech také pečovali o původní les a mokřad v Bílých Potocích. Vybírali a následně oplocovali malé jedličky, doušky, buky a jiné původní stromy a popadanými kladami a kamením zabraňovali dalšímu odtoku vody z mokřadu.

**Posečená a vysušená tráva a byliny z ostatních území se odvázejí koním nebo jiným drobným farmářům v okolí, kteří nám na oplátku opět s něčím pomohou. Velká část se také přesouvá do stodoly na Kosenku, kde skrze žebřiny do síta vypadávají semena, jež se později dále roznášejí po méně bohatých nebo obnovovaných loukách.**

Český svaz ochránců přírody KOSENKA v čele s Miroslavem Janíkem (viz 7.G 11/2004), duchovním i praktickým srdcem Kosení, se opravdu stará o vícestannou ochranu přírody. Mimo tradičního Kosení totiž organizuje i vykupování druhově bohatého lesa s názvem Ščúrnic, který je, až na pečování o sazeničky, ponechán své kráse a divokosti. V jeho středu se také nachází malá loučka — Žleb, kam se vyráží z Bílých Potoků kosit, někdy se tam i v předvečer sečení chodí přespat, stejně jako na nedalekou Lidušku. Seno se ze Žlebu na rozdíl od jiných luk nestahuje pryč, ale do lesa, jelikož sem se nákladní auto ani povoz s koňmi už nedostane.

Posečená a vysušená tráva a byliny z ostatních území se odvázejí koním nebo jiným drobným farmářům v okolí, kteří nám na oplátku opět s něčím pomohou. Velká část se také přesouvá do stodoly na Kosenku, kde skrze žebřiny do síta

vypadávají semena, jež se později dále roznášejí po méně bohatých nebo obnovovaných loukách. Na podzim, kdy už posečené území opět zarůstá otavami, se o jejich údržbu stará stádo ovcí, probíhá takzvané druhé sečení — pastva. Díky této celoroční péči jsou louky bezpečnými útočišti pro rostliny i živočichy, seno se zužitkuje, a nadto se zde lidé sbližují.

### Tepna života

Základními kameny těchto každoročních setkání jsou péče o tradice, těsné sepětí s přírodou, obnova našich kořenů, a hlavně spolupráce a hlubší vztahy s lidmi. Prakticky jedinou povinností účastníků je zapsat své jméno do *Červené knihy ohrožených druhů*, která leží na horním trámku v polní kuchyni a čítá jména všech, kteří se zde i jen mihnou. Zbytek řeší předáci jednotlivých týdnů podle domluvy, počtu účastníků, počasí a dalších okolností; plán je však vždy dobrovolný a pokud možno otevřený. Jak totiž říká velká část účastníků bělokarpatského Kosení, táhne je sem právě svoboda. Avšak ne svoboda formou útěku od osobních problémů či od vnějšího světa, nýbrž ve formě návratu — k tomu, co je člověku i krajině vlastní a co s sebou nese i hlavní zákonitosti bytí a života.

Hrubá organizační kostra Kosení je známa předem: jezdí se první dva týdny v červenci, z toho počáteční sobotu ráno je slavnostní zasečení v přírodní rezervaci v Bílých Potocích, kde se spí, vaří, povídá a stará se o nástroje a mokřad. Druhou sobotu je posečena další velká louka, Dobšena. Součástí jsou i dvě „Dosečné“, vždy na konci každého týdne, kdy vychází průvod na vrch Bílých Potoků s housličkami, koláči a veselými hlasy, aby lidé poděkovali krajině, práci na lukách a času, který spolu mohli sdílet. V čele průvodu vždy stojí pár s hráběmi a vidlemi, které se s kosou zaklesnou do sebe, a na jejich vrchol připadne věnec upletený z lučního kvítí. Zde, pod vysokým habrem, klokotá potůček, středobod všeho dne. Pije z něj louka i lidé, a kdo si u něj chce ráno zacvičit čchi-kung nebo jen tak spočinout, je vždy vřele přivítán jeho chladivými a klidnými doteky.

Z čistého pramene se také nabírá a snáší voda do kuchyně. Ta je místem, kde se lidé setkávají ráno před odchodem na louku, většinou i na oběd, pokud se pracuje na Bílých Potocích nebo v jejich okolí, a poté navečer. Střechu dřevěné konstrukce tvoří modrá plachta, tu zepředu kolmo půlí úzká roura komínu vycházející z kamen, na něž se umísťují obrovské kovové várnice, zatímco pravý sloupek stavení je ověšen rozličnými esusy a hrnečky houpajícími se za svá ucha z dřevěných větviček. Na to, pro kolik lidí a za jakých podmínek kuchyně vaří, si na pestré a nápadité stravě pochutná opravdu každý, včetně vegetariánů. Po jídle se nádobí umyje v potoce



foto: Mariana Arkaí



foto: Mariana Arkaí



foto: Mariana Arkaí

nedaleko dřevěných lavic a někteří sekáči si ještě pohovoří u čaje nebo melty. Anebo za deště drží palce těm, kteří scházejí a vycházejí bahnitou klouzačkou do svahu.

### Společenský přesah

Vedle samotného kosení, sušení a obracení sena či starání se o ekotony skýtá tato dvoutýdenní akce ještě mnohem širší možnosti péče o krajinu: soužití s krajinou. Sjíždějí se sem lidé z různých koutů republiky, ba i z celého světa, aby pomohli, pobyli a něčemu se přiučili; často také i sami povídají o práci či zájmech, které jsou určitým způsobem spojeny s přírodou a společností. V minulých letech například přijela návštěva z Ekvádoru, indián Augucho vyprávěl o tradicích a rituálech ze své domoviny, Marek Gonda nám zase zahrál na své dřevěné koncovky a gongy a sblížil s nimi účastníky workshopem. Letos zde také probíhala přednáška o divokých šelmách od Miroslava Kutala z Hnutí DUHA, kurz dřevorezby pro děti nebo tvořivý land art Lenky Trčkové. Když čas a počasí dovolí, vyráží se na kratší i delší výlety po okolí, podívat se na květiny, krajinu či také do ekocentra Hostětín.

Minulý rok, kdy kosení bělokarpatských luk slavilo své čtyřicáté výročí, organizátoři připravili speciální aktivitu — čtyřicetihodinovou štafetu v kosení s názvem *Na pohodu v pokosu*. Za dne se pro lepší sečení louka kropila konví, za tmy se svítilo čelovkami. Byl zvláštní zážitek poslouchat v tichu noci jen prudké zasekávání ostří své kosal, zatímco úplněk nad hlavou ozařoval prostor přízračně stříbřitou barvou. I předávání brousku v ozdobném pouzdře s namalovanou čtyřicítkou v sobě neslo obřadní atmosféru. S posledním účastníkem štafety se poté vyrazilo na jubilejní oslavu k potůčku, kde se kolem jeho úzkého koryta rozmístilo na čtyřicet svíček.

Osazenstvo Kosení se neustále mění. Kosí mladí, staří i nejmenší, lidé z daleka i místní. Někdo odjíždí, někdo přijíždí, ale určitě to tu přinejmenším žije. V minulosti sem jezdilo více studentů z vysokých škol, dnes jsou to spíše lidé středního věku. Někteří se na Kosení dokonce poznali a přijíždějí sem už i se svými dětmi. Ty tu stavějí na potoce malé hráze a systémy rybníčků, prohánějí se po táboře nebo kreslí ohněm vypálenými uhlíky na vnitřní stranu týpí.

Po práci se údolím často rozléhají údery kutí kos, řinčení nádobí z kuchyně nebo smích těch, kteří si povídají na lavičkách kolem ní. Stačí se jen na chvíli zastavit a zhluboka nasát tu kořeněnou atmosféru prostoru a bezčasí, kdy člověk nepotřebuje ani telefon, ani suché ponožky...

Autorka je studentkou Fakulty sociálních studií a Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Kontakt: marina.cre@seznam.cz.



foto: Eva Malíšková



foto: Mariana Arkai



foto: Mariana Arkai